

Kwaliteitstoezicht op de leerweg duaal leren

Rapport over de proefdoorlichtingen (februari 2017 - april 2019)

20 mei 2019

ONDERWIJSINSPECTIE
TEAM TOEZICHT AGENTSCHAP VOOR
ONDERNEMERSVORMING

COLOFON

Samenstelling

Onderwijsinspectie

Verantwoordelijke uitgever

Lieven Viaene, inspecteur-generaal
Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel

Wettelijk depot

D/2019/3241/168

Copyright

© Niets uit deze publicatie mag worden gekopieerd
of op een andere wijze worden verspreid zonder bronvermelding.

INHOUD

INLEIDING	3
AANPAK VAN DE PROEFDOORLICHTINGEN	4
RESULTATEN VAN DE PROEFDOORLICHTINGEN	6
EEN BLIK OP DE TOEKOMST	13

INLEIDING

Op 1 september 2016 gingen de proeftuinen duaal leren van start. Met duaal leren verwerft een leerling zowel competenties op de werkvloer als in een school, in een centrum voor deeltijds onderwijs of in een Syntra-lesplaats. De proeftuinen werken het duaal leren uit tijdens de schooljaren 2016-2017, 2017-2018 en 2018-2019. Van februari 2017 tot april 2019 voerden de onderwijsinspectie en het team toezicht van het Vlaams Agentschap voor Ondernemingsvorming proefdoorlichtingen uit van meerdere duale trajecten.

Met deze proefdoorlichtingen hadden de toezichthouders verschillende doelstellingen voor ogen:

- uitklaren en duidelijk stellen van de rol van elke toezichthouder
- bevorderen van de samenwerking tussen de toezichthouders
- uittesten van de ontwikkelde instrumenten
- toetsen van de gemaakte afspraken (als input voor de samenwerkingsovereenkomst tussen de toezichthouders die vanaf schooljaar 2019-2020 zal ingaan)
- vergaren van informatie over de opstart van de proeftuinen duaal leren.

Met de proefdoorlichtingen kregen de opleidingsinstellingen de kans om kennis te maken met het doorlichtingsconcept van Inspectie 2.0. Tegelijkertijd verwierven ze bijkomende expertise in het implementeren van duale trajecten.

Voorliggend rapport brengt verslag uit van de wijze waarop de proefdoorlichtingen tot stand kwamen. Het geeft tevens een overzicht van de resultaten van de proefdoorlichtingen met daaraan gekoppeld enkele aanbevelingen. Tot slot informeert het rapport over het kwaliteitstoezicht op de duale trajecten vanaf het schooljaar 2019-2020.

Het rapport werd in mei 2019 opgesteld door de werkgroep Kwaliteit duaal onderwijsinspectie en team toezicht van het Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming.

AANPAK VAN DE PROEFDOORLICHTINGEN

Doelen

Het eerste jaar stelden de toezichthouders zich voornamelijk tot doel om via de proefdoorlichtingen het doorlichtingsconcept Inspectie 2.0¹ voor het doorlichten van duale trajecten uit te testen, de gemaakte afspraken tussen de toezichthouders te toetsen en de ontwikkelde instrumenten en de vooropgestelde aanpak voor het kwaliteitstoezicht op duaal leren uit te proberen.

In het tweede jaar focusten de toezichthouders zich op het verder uitklaren en duidelijk stellen van elkaars rol, het bevorderen van de samenwerking en het verzamelen van informatie voor de samenwerkingsovereenkomst.

Professionalisering

Voorafgaand aan de proefdoorlichtingen volgden de toezichthouders samen een professionaliseringstraject. Ook een studiebezoek aan de Nederlandse onderwijsinspectie - die al expertise had opgebouwd in het toezicht op duaal leren - maakte deel uit van de professionalisering. Na elke proefdoorlichting volgde een gezamenlijk reflectiemoment en een verdere professionalisering om de kwaliteit van het doorlichtingsproces te verbeteren. Feedback van de opleidingsinstellingen werd ter harte genomen en zorgde voor nieuwe inspiratie.

Inspectie 2.0

Al na enkele proefdoorlichtingen was het duidelijk dat er geen apart toezichtskader nodig was voor het kwaliteitstoezicht op duale trajecten. Het kwaliteitstoezicht sloot naadloos aan bij het doorlichtingsconcept Inspectie 2.0, wat gebaseerd is op het referentiekader voor onderwijskwaliteit (het OK). Cruciaal voor de kwaliteit van de duale trajecten is de afstemming tussen de opleidingsinstelling en de werkplek. De inschaling van de kwaliteit van de afstemming over het aanbod, over de vormgeving en de evaluatie van het traject is om die reden toegevoegd aan het instrumentarium². Ook de weekplanning werd aangepast om steeds twee werkplekbezoeken te kunnen uitvoeren.

De proefdoorlichtingen eindigden niet met een advies zoals vermeld in het kwaliteitsdecreet. De toezichthouders bezorgden de aanbieders wel feedback, voor intern gebruik, over de proefdoorlichting.

Tijdens de proefdoorlichtingen werd nagenoeg het volledige design Inspectie 2.0 gevolgd met uitzondering van het onderzoek naar het beleid inzake de woonbaarheid, veiligheid en hygiëne van de opleidingsinstelling.

Communicatielijnen

Het duale traject omvat steeds een school- en een werkplekcomponent. De onderwijsinspectie fungeerde als aanspreekpunt voor de communicatie met de opleidingsinstelling. Het team toezicht nam de communicatie met de werkplek op zich. Zowel aan de opleidingsinstellingen als aan de werkplekken werd het opzet

¹ Zie *Onderwijsspiegel 2019* en website *onderwijsinspectie*:
<https://www.onderwijsinspectie.be/nl/jaarverslag-onderwijsspiegel>
<https://www.onderwijsinspectie.be/nl/doorlichten>

² Zie website *onderwijsinspectie*:
<https://www.onderwijsinspectie.be/nl/doorlichten-in-de-verschillende-onderwijsniveaus>

van het gezamenlijk toezicht en de rol van elke toezichthouder duidelijk gekaderd. Deze aanpak bleek efficiënt en blijft behouden in de toekomst.

Geselecteerde trajecten

Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de implementatie in het werkveld, werd een brede selectie van standaardtrajecten onderzocht. De verschillende onderwijsnetten en de verschillende opleidingsvormen zijn vertegenwoordigd in de selectie (Syntra-lesplaatsen en scholen voor voltijds, deeltijds en buitengewoon secundair onderwijs).

Volgende duale trajecten werden de voorbije twee jaar doorgelicht via een proefdoorlichting:

- Brood- en banketbakkerij
- Chemische procestechnieken
- Elektromechanische technieken
- Elektrische installaties
- Groen- en tuinbeheer
- Haarverzorging
- Kinderbegeleider
- Lassen-constructie
- Logistiek
- Ruwbouw
- Onderhoudsmechanica Auto
- Zorgkundige.

Sommige trajecten werden bij meerdere en verschillende aanbieders bekeken. In totaal gaat het over 15 duale trajecten. Het aantal onderzochte trajecten per aanbieder werd meestal beperkt tot twee.

De meeste duale opleidingen duren twee jaar. Dit betekent dat voor deze opleidingen de eerste jongeren pas in juni 2018 afstudeerden. Bijgevolg konden niet alle leereffecten in kaart worden gebracht. De kleine steekproef van de proefdoorlichtingen in het buitengewoon secundair onderwijs, werd niet opgenomen.

Samenwerking in het toezicht

De onderwijsinspectie en het team toezicht konden tijdens de proefdoorlichtingen vanuit hun specifieke expertise bijdragen tot het realiseren van het vooropgestelde doel. Met het ontwikkelde kwaliteitstoezicht op de duale trajecten vatten zij de onderwijsleerpraktijk én de afstemming tussen de school- en werkplekcomponent. Zowel de opleidingsinstellingen als de werkplekken gaven aan dat zij het toezicht en voornamelijk de gesprekken met de toezichthouders als stimulerend en zinvol hebben ervaren.

De wisselwerking tussen het onderzoek naar de effectieve kwaliteit van de onderwijsleerpraktijk en het onderzoek naar de kwaliteitsontwikkeling door het beleid, bleek ook in een duale context zeer verrijkend. Deze werkwijze, eigen aan Inspectie 2.0, leverde de toezichthouders inzicht in de kwaliteit van de aanpak en kansen tot verdere ontwikkeling van de duale trajecten.

De proefdoorlichtingen toonden aan dat de werkplekbezoeken van fundamenteel belang zijn om zicht te krijgen op de afstemming tussen de school- en werkplekcomponent.

De ontwikkelde instrumenten boden voldoende houvast om tot een betrouwbare en gelijkgerichte beoordeling te komen.

RESULTATEN VAN DE PROEFDOORLICHTINGEN

Kwaliteitsontwikkeling

De toezichthouders stellen vast dat een beperkt aantal opleidingsinstellingen doordacht en goed voorbereid in het duale verhaal zijn gestapt. Deze aanbieders hebben zich eerst grondig geïnformeerd en de voor- en nadelen afgewogen. Vanuit een visie op duaal leren ontwikkelen ze een strategisch beleid en geven ze de duale trajecten vorm. Ze stimuleren hun teamleden, betrekken hen actief in deze vernieuwing en ze maken middelen vrij voor het slagen van deze leerweg. De 'duale' visie vindt bij deze aanbieders ingang in de onderwijsleerpraktijk en is afgestemd op de regelgeving.

Het beleid van deze opleidingsinstellingen ondersteunt de teamleden en geeft hen kansen zich te professionaliseren. Een kanttekening hierbij is dat de expertisedeling nog versterkt kan worden. Dit is nodig om de continuïteit te verzekeren.

De toezichthouders stellen vast dat de goed voorbereide aanbieders aandacht besteden aan samenwerking. Voor deze opleidingsinstellingen zijn de werkplekken en de sectoren belangrijke partners. Enkele opleidingsinstellingen geven aan dat ze niet duidelijk weten of de richtlijnen en documenten die de sectoren aanreiken aan de werkplekken, ook voor hen richtinggevend dan wel eerder ondersteunend zijn.

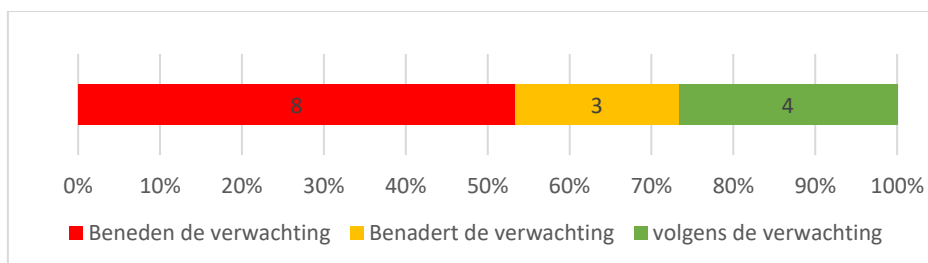
De proefdoorlichtingen van de duale trajecten tonen aan dat sterke aanbieders de kwaliteit van hun onderwijsleerpraktijk ontwikkelen. Die opleidingsinstellingen zetten systematisch in op de evaluatie van hun kwaliteit. Ze borgen en sturen bij waar nodig.

Onderwijsleerpraktijk

Er werden 15 onderzoeken van de onderwijsleerpraktijk duaal uitgevoerd, verspreid over verschillende trajecten en aanbieders. Dat gebeurde aan de hand van zes ontwikkelingsschalen:

- afstemming van het aanbod op het gevalideerd doelenkader (U1)
- leer- en ontwikkelingsgericht aanbod (U2)
- leer- en leefklimaat (U3)
- materiële leeromgeving (U4)
- feedback (U5)
- leerlingenevaluatie (U6).

Afstemming van het aanbod op het gevalideerd doelenkader (het standaardtraject)

Figuur 1: Afstemming van het aanbod op het gevalideerd doelenkader in de proeftuinen duaal leren tijdens de proefdoorlichtingen (2017-2019).

De onderzoeken van de onderwijsleerpraktijk wijzen uit dat de afstemming van het aanbod op het standaardtraject in ongeveer driekwart van de onderzoeken onvoldoende tegemoetkomt aan de verwachting. Dit is te wijten aan verschillende oorzaken.

Het standaardtraject, gebaseerd op de beroepskwalificaties, is voor de opleidingsinstellingen een verplicht instrument. Maar leraren geven aan dat ze het moeilijk vinden om dit standaardtraject te vertalen naar een doelgerichte onderwijsleerpraktijk. De leraren vinden de verwachte activiteiten met onderliggende vaardigheden en kenniselementen in het standaardtraject te weinig concreet. Ze hebben nood aan meer houvast bij het vertalen van het standaardtraject naar functionele kennis, doelgerichte oefeningen en opdrachten en bij het bepalen van het vereiste beheersingsniveau.

De meeste opleidingsinstellingen hanteren het standaardtraject wel als basis voor de uitwerking van het opleidingsplan. De toezichthouders stellen echter vast dat het opleidingsplan in de meeste gevallen generiek geformuleerd is. Het opleidingsplan is onvoldoende uitgewerkt op maat van de lerende en de context van de werkplek. De opmaak ervan wordt veeleer gezien als een formaliteit. Het geeft te weinig richting voor het aanbod in de opleidingsinstelling en op de werkplekken.

Voor de concrete vertaling van het opleidingsplan naar de praktijk is er bij aanvang van het duale traject nauwelijks afstemming tussen de opleidingsinstellingen en de werkplekken. Hierdoor ontbreken duidelijke afspraken over wie welke doelen aanbiedt en over eventuele extra ondersteuning. Dit zorgt ervoor dat het aanbod veelal onevenwichtig, onvolledig en niet op het verwachte beheersingsniveau afgestemd is. Zo komen regelmatig verschillende activiteiten of vaardigheden niet aan bod of krijgen ze minder aandacht dan verwacht. Ook de bijhorende kenniselementen worden niet steeds in functie van de activiteiten of vaardigheden aangeboden.

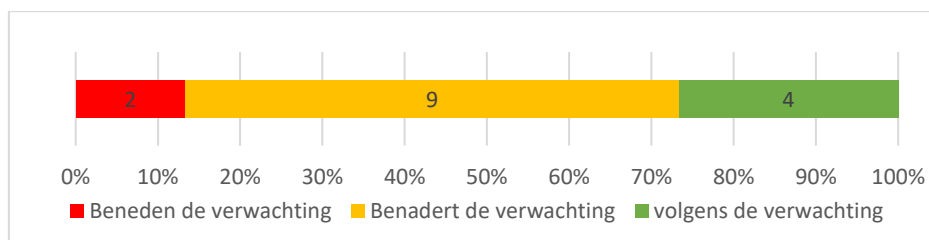
Dit alles zorgt ervoor dat de opleidingsinstellingen onvoldoende kunnen aantonen of ze de onderliggende activiteiten of vaardigheden van een cluster, evenwichtig en volgens het verwachte beheersingsniveau aanbieden.

Tot slot stellen de toezichthouders vast dat de leerlingen en de ouders bij aanvang van het traject soms weinig doelgericht geïnformeerd worden over de inhoud van het duale traject en de begeleidings- en ondersteuningsacties.

De aanbieders kiezen er momenteel voor om de algemene vorming enkel in de opleidingsinstellingen aan te reiken. Slechts in één onderzocht traject werd algemene vorming op de werkplek aangereikt.

Het aanbod 'algemene vorming' sluit vaak niet aan bij het duale traject. Er is weinig of geen integratie van contexten verbonden aan de beroepsgerichte vorming.

Leer- en ontwikkelingsgericht aanbod

Figuur 2: Leer- en ontwikkelingsgericht aanbod in de proeftuinen duaal leren tijdens de proefdoorlichtingen (2017-2019).

Het leer- en ontwikkelingsgericht aanbod vormt in ongeveer driekwart van de onderzoeken een knelpunt. De afstemming van het leertraject op de beginsituatie van de individuele leerling is voor verbetering vatbaar. De opleidingsinstellingen en de werkplekken hebben vaak onvoldoende zicht op de voorkennis, context en ontwikkelingsbehoeften van de individuele leerling. De aanbieders stellen meestal haalbare en uitdagende

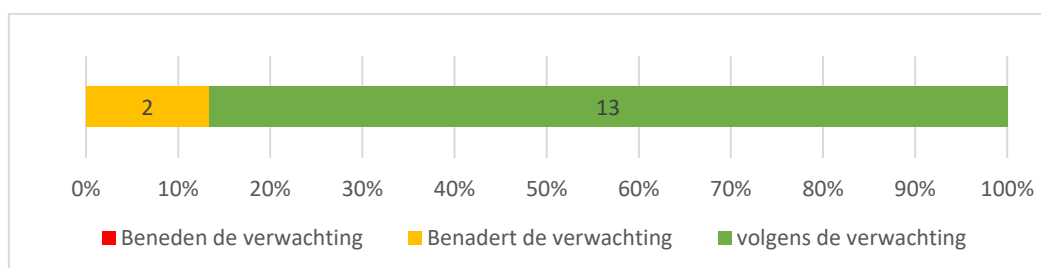
doelen voor de meeste leerlingen, maar er zijn nog kansen om met gerichtere differentiatie het aanbod uitdagender te maken voor alle leerlingen. Het leerproces wordt te weinig op een samenhangende en doelgerichte manier gepland en ondersteund. Met de werkplek worden er nauwelijks afspraken gemaakt over een logische en graduele opbouw van kennis, vaardigheden, attitudes en strategieën. De integratie van de kenniselementen gebeurt nog niet overal voldoende uitgesproken. De afstemming tussen de opleidingsinstelling en de werkplek over het individuele leertraject is dan ook een belangrijke ontwikkelkans.

De toezichthouders stellen vast dat in de meeste gevallen de lerende zelf op zoek gaat naar een werkplek. De leerlingen worden hierbij vaak te weinig ondersteund ter voorbereiding van het intakegesprek. Het intakegesprek dat plaatsvindt tussen de leerling en de werkplek met het oog op het sluiten van een overeenkomst gebeurt daardoor nog onvoldoende doeltreffend. Ook wordt na het intakegesprek te weinig nagegaan of de match kwaliteitsvol is. Om te peilen naar de motivatie en arbeidsrijpheid en -bereidheid van de jongere hanteren de opleidingsinstellingen regelmatig een tool, aangevuld met zelf opgestelde vragenlijsten. De opleidingsinstellingen geven aan nog zoekende te zijn om dit kwaliteitsvoller in te vullen. In enkele opleidingsinstellingen stellen de toezichthouders vast dat de overeenkomsten administratief niet in orde waren. Zo waren onder meer enkele werkplekken waarmee een overeenkomst gesloten werd, niet erkend door het Vlaams of sectoraal partnerschap.

Tijdens de duur van het traject ontbreken eveneens meermaals duidelijke afspraken met de werkplek. Zo wisselen de opleidingsinstelling en de werkplek in beperkte mate relevante informatie uit voor het optimaliseren van het leertraject. De trajectbegeleiders maken geen of te weinig duidelijke afspraken met de mentoren en stellen geen of te weinig tussentijdse doelen waardoor de onderwijsleerpraktijk en de leerwinst bij de leerlingen onvoldoende wordt bewaakt. De werkplek heeft in de meeste gevallen geen zicht op wat in de opleidingsinstelling gebeurt. Hierdoor is er amper sprake van integratie van de twee componenten. De aanbieders gaan vaak nog onvoldoende doelgericht na wat de leerlingen op de werkplek aangeboden krijgen. Hierdoor dreigt men te verzanden in volledig gescheiden delen: een verhaal beroepsgerichte vorming in de opleidingsinstelling en een verhaal beroepsgerichte vorming op de werkplek.

Wat de afstemmingsmomenten van de trajectbegeleider/leraar met de werkplekken betreft is er op dit moment een zeer ruime variatie in het aantal: van enkele keren per jaar tot een tweewekelijks bezoek. De opleidingsinstellingen denken, vaak onterecht, dat ze de werkplek niet te veel mogen belasten met afstemmingsmomenten. De inhoud van de contacten zijn ook vaak te weinig doelgericht, ze richten zich meestal op socio-emotionele problemen of gedragsproblemen. Soms komen besprekingen van de evaluaties aan bod maar bijstellingen in het aanbod van het individueel traject zien de toezichthouders weinig. Zowel door de trajectbegeleiders als door de werkplekken worden de contacten ervaren als een te informeel en te weinig gestructureerd overlegmoment. De werkplekken zijn vragende partij voor een meer doelgerichte afstemming.

Leer- en leefklimaat

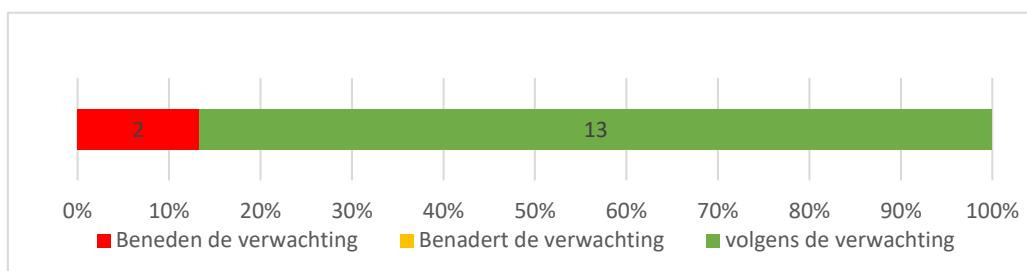
Figuur 3: Leer- en leefklimaat in de proeftuinen duaal leren tijdens de proefdoorlichtingen (2017-2019).

Doorgaans schatten de toezichthouders het leer- en leefklimaat positief in. Het onderzoek toont aan dat 13 duale trajecten op dit vlak tegemoetkomen aan de verwachting.

De toezichthouders stellen regelmatig vast dat de lerenden positief zijn over de motivatie, ondersteuning en de waardering van de leraren en de trajectbegeleiders alsook van de mentoren op de werkplekken. De lerenden aanzien de meeste werkplekken als een veilige plaats met een aangenaam leerklimaat gebaseerd op veiligheid en vertrouwen. De positieve omgang met en toewijding voor de leerling, van beide partners, vormen sterke punten in het duale traject. Een kleine kanttekening hierbij vormt de doelgerichtheid. In het proces van begeleiding en opvolging gaat namelijk veel aandacht naar de persoonlijke ontwikkeling van de lerende.

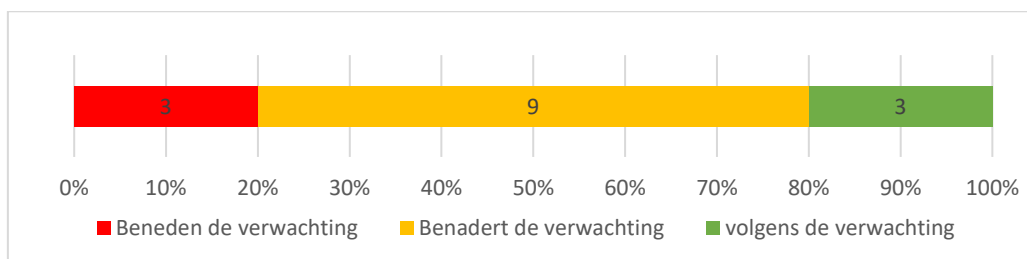
Materiële leeromgeving

Figuur 4: Materiële leeromgeving in de proeftuinen duaal leren tijdens de proefdoorlichtingen (2017-2019).

Voor de meeste trajecten stellen de toezichthouders vast dat de materiële leeromgeving volgens de verwachting vormgegeven wordt. In de trajecten waar de materiële leeromgeving nog niet aan de verwachting voldoet, is dit voornamelijk te wijten aan de afwezigheid van de noodzakelijke basisuitrusting in de opleidingsinstelling.

Feedback

Figuur 5: Feedback in de proeftuinen duaal leren tijdens de proefdoorlichtingen (2017-2019).

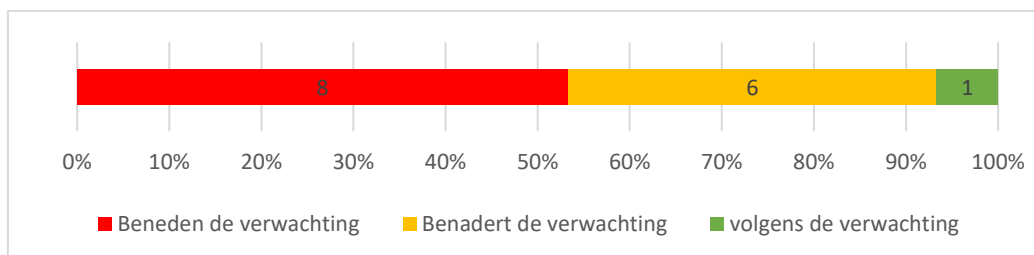
Voor de meeste onderzochte trajecten stellen de toezichthouders vast dat het geven van feedback nog niet aan de verwachting tegemoetkomt.

De aanbieders laten nog kansen liggen om feedback systematisch in te bedden in de onderwijsleerpraktijk. Als feedback aanwezig is, dan is deze gericht op de attitudes, inzet en motivatie maar nog onvoldoende op het leerproces zelf en op de volgende stappen hierin. De teamleden formuleren de feedback voornamelijk mondeling, vaststellend en weinig ontwikkelingsgericht. Daardoor hebben de leerlingen onvoldoende zicht op hun eigen leerproces en kunnen ze dit onvoldoende bijsturen.

De aanbieders maken hun verwachtingen over het geven van feedback aan de leerlingen nog onvoldoende duidelijk aan de werkplekken. De werkplekken maken daardoor te weinig deel uit van het feedbackgebeuren in de opleidingsinstelling.

Leerlingenevaluatie

Figuur 6: Leerlingenevaluatie in de proeftuinen duaal leren tijdens de proefdoorlichtingen (2017-2019).

Voor de leerlingenevaluatie valt op dat deze maar in één duaal traject goed verloopt. In de andere onderzochte trajecten zijn er meerdere verbeterpunten.

De toezichthouders stellen vast dat de evaluatie onvoldoende spoort met het standaardtraject en het verwachte beheersingsniveau. De evaluatie is onvoldoende transparant en betrouwbaar. De aanbieders slagen er nog onvoldoende in om de activiteiten en vaardigheden te beoordelen aan de hand van objectieve en eenduidige evaluatiecriteria. Het is dan ook vaag en onduidelijk hoe scores tot stand komen. Ook de mate waarin de leerlingen de kenniselementen beheersen is veelal niet duidelijk.

Daarnaast stellen de toezichthouders vast dat de opleidingsinstellingen en de werkplekken nog te weinig afstemmen over de evaluatie en de rapportering. De aanbieders en de werkplekken hanteren dikwijls diverse systemen, veelal naast elkaar, om het leerproces van de leerlingen op te volgen. Een duidelijk overzicht dat het volledige onderwijsleerproces van de leerling in kaart brengt, ontbreekt meestal. Ook de lerenden weten vaak niet wie welke competenties evalueert. De opleidingsinstellingen zijn nog op zoek naar de juiste methode, de juiste instrumenten en de rol van de verschillende actoren.

De manier waarop en de mate waarin de mentor wordt betrokken bij het evaluatieproces verschilt sterk van werkplek tot werkplek. In het ene geval vormt hij een belangrijke meerwaarde door een belangrijk deel van de evaluatie voor zijn rekening te nemen. In andere gevallen krijgt de mentor geen enkele rol bij de evaluatie en evalueert de opleidingsinstelling alle competenties integraal. Soms worden ook de leerlingen betrokken bij de evaluatie wat hen kansen biedt om hun leerproces in handen te nemen.

Leereffecten

De recente invoering van het duaal traject en het beperkte aantal leerlingen maakten het nog niet mogelijk om de leereffecten in kaart te brengen.

Conclusie

Via de proefdoorlichtingen van de proeftuinen duaal leren kregen de toezichthouders zicht op de eerste implementatie van de standaardtrajecten. Het aantal van de onderzochte trajecten zijn nog beperkt in aantal. De ervaring van de opleidingsinstellingen en van de werkplekken is pril. De samenwerking tussen beide kent nog geen traditie. Dit alles is van belang voor het interpreteren van de resultaten van de proefdoorlichtingen.

Het kwaliteitstoezicht heeft zijn degelijkheid bewezen voor de relevantie en scherpte van de vaststellingen. Het zal de toezichthouders in de toekomst toelaten om de kwaliteit van de duale trajecten haarscherp bloot te leggen en te duiden. Voor de proefdoorlichtingen brengt het toezicht de startsituatie van het duaal leren in kaart. We zien wat al goed loopt en waar de grote uitdagingen zich situeren.

Enkele opleidingsinstellingen nemen duidelijk het voortouw op het vlak van visieontwikkeling en strategisch beleid om de implementatie van de standaardtrajecten succesvol te laten verlopen. Dit is veelbelovend en inspirerend voor de rest van het onderwijsveld.

De aanbieders toonden hun sterkte in het vormgeven van een positief leer-en leefklimaat. De leerlingen leren in een stimulerende materiële omgeving: opleidingsinstellingen bieden in combinatie met de werkplekken de noodzakelijke uitrusting aan en zetten die efficiënt in. Veel leerlingen beschouwen de werkplek als een veilige omgeving en een aangename leerplek. Dit zijn alvast belangrijke pijlers voor de verdere implementatie van duaal leren.

In deze fase van de implementatie gaat de zorg van de toezichthouders in eerste instantie naar de rol van het standaardtraject als gevalideerd doelenkader. Als cruciale schakel en referentie voor alle betrokkenen bij het duaal leren, stuurt het standaardtraject de implementatie van het duaal leren nog onvoldoende. Daardoor geeft noch in de opleidingsinstelling noch op de werkplek het standaardtraject al voldoende richting aan het aanbod en de evaluatie.

Het standaardtraject krijgt nog te weinig concrete, werkbare invulling in het opleidingsplan. De opleidingsplannen zijn generiek opgesteld en te weinig afgestemd op de beginsituatie van elke leerling. Ze faciliteren nog onvoldoende de noodzakelijke afstemming en afspraken tussen aanbieder, werkplek en lerende.

Een tweede zorg betreft het realiseren van de combinatie van de school- en werkplekcomponent om tot leren te komen. Duaal leren is een 'samen' verhaal. Dit vraagt een gedragenheid door de opleidingsinstelling en de werkplek. Beide partners moeten bij aanvang duidelijke afspraken maken om de kwaliteit van het leertraject te garanderen. Het is noodzakelijk dat de opleidingsinstelling en de werkplek duidelijke wederzijdse verwachtingen formuleren van bij de opstart van het traject. Het is nodig om deze te vertalen in duidelijke afspraken en om de afspraken op te volgen. De aanbieder duaal leren blijft immers steeds verantwoordelijk voor het opleidingstraject van de leerling en dient vanuit die rol ook goed op te volgen hoe de opleiding op de werkplek verloopt.

Aanbevelingen

Voor een succesvolle implementatie van het duaal leren formuleren de toezichthouders volgende aanbevelingen.

De directies ontwikkelen een instellingseigen visie op duaal leren

Directies moeten zich ten volle bewust zijn van het concept duaal leren, van het geïntegreerd karakter van duaal leren waarin beroepsgerichte vorming maar ook algemene vorming niet alleen in de opleidingsinstelling maar ook op de werkplek aangeboden en geëvalueerd worden. Ze moeten zich bewust zijn van de impact op de schoolwerking en hierover een visie en een beleid ontwikkelen. De invoering van duale trajecten heeft heel wat consequenties, onder meer op de inzet van financiële en personele middelen en op samenwerkingsverbanden met partners.

De leraren en trajectbegeleiders professionaliseren zich

Duale trajecten zijn, meer dan ooit, trajecten op maat. Die nieuwe opleidingsvorm is voor heel wat teamleden nog een stap in het onbekende waardoor ze wegwijzers kunnen gebruiken. Tevens zijn de meeste aanbieders nog onvoldoende vertrouwd met het inschatten en bepalen van de motivatie en de arbeidsrijpheid en -bereidheid van de jongeren.

Het aanreiken van handvaten voor de opmaak van een opleidingsplan, voor kwaliteitsvolle intake en matching, afstemming, evaluatie en bijhorende feedback, zijn hierbij fundamenteel. Opleidingen en lerende netwerken tussen opleidingsinstellingen maar ook met de sectoren kunnen hiertoe bijdragen.

De begeleidingsdiensten ondersteunen

Het standaardtraject doet geen uitspraak over de pedagogisch-didactische aanpak van het duale traject. Het is de aanbieder die instaat voor de concrete vertaling van het standaardtraject. In de praktijk zijn dit de leraren en de trajectbegeleiders. Dit blijkt echter geen gemakkelijke opdracht. Doelgerichte ondersteuning door de begeleidingsdiensten kan hier een uitkomst bieden.

Het Vlaams partnerschap en de sectoren informeren doelgericht

Voor de opleidingsinstellingen zijn de werkplekken en de sectoren belangrijke partners. De werkplekken moeten zich ten volle bewust zijn van het concept duaal leren. Sommige werkplekken kennen nog onvoldoende het verschil tussen 'leren en werken' en 'duaal leren'. Doelgerichte informatie door de partnerschappen kan hier een uitkomst bieden.

Tevens is het wenselijk over het al of niet gebruik van richtlijnen en documenten opgesteld door de sectoren vooraf in dialoog te gaan en afstemming te zoeken met de opleidingsinstellingen. Dit om onduidelijkheid en overlap te vermijden.

Lerende netwerken tussen sectoren, begeleidingsdiensten en opleidingsinstellingen of samenwerkingsverbanden kunnen noden en knelpunten tijdig detecteren.

Evaluëren van de doelmatigheid van de huidige standaardtrajecten

De leraren geven aan dat ze het moeilijk vinden het standaardtraject te vertalen en de onderwijsleerpraktijk doelgericht vorm te geven. De verwachte activiteiten met onderliggende vaardigheden en kenniselementen zijn voor hen te weinig concreet om als houvast te dienen en te vertalen naar functionele kennis, doelgerichte oefeningen en opdrachten. Ook de vertaling naar het vereiste beheersingsniveau wordt voor hen hierdoor bemoeilijkt. Het valt aan te bevelen de doelmatigheid van de huidige standaardtrajecten te evalueren.

EEN BLIK OP DE TOEKOMST

Hoe zullen de onderwijsinspectie en het team toezicht van het Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming vanaf volgend schooljaar (2019-2020) duaal leren doorlichten?

Het toezicht zal, zoals tijdens de proefdoorlichtingen, steeds gebeuren door een gemengd team samengesteld uit toezichthouders van de onderwijsinspectie en toezichthouders van het team toezicht van het Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming.

In het gewoon secundair onderwijs kunnen duale en niet duale trajecten gelijktijdig doorgelicht worden. Deze parallelle aanpak beperkt de planlast voor de opleidingsinstellingen. Enkel duale trajecten die reeds volledig doorlopen werden, komen hiervoor in aanmerking.

In het buitengewoon onderwijs opteren we in het schooljaar 2019-2020 voor proefdoorlichtingen van het duale traject tijdens de reguliere schooldoorlichtingen. Bij het bepalen van het doorlichtingsadvies voor de school wordt geen rekening gehouden met de onderzochte duale trajecten.

In het deeltijds beroepssecundair onderwijs kunnen duale trajecten ook als proefdoorlichtingen geïntegreerd worden in de reguliere doorlichtingen en dit tot en met december 2019. Dit betekent dat bij het bepalen van het advies geen rekening gehouden wordt met de onderzochte duale trajecten. Vanaf januari 2020 worden duale trajecten opgenomen in de reguliere doorlichtingen en dus ook in het doorlichtingsadvies. Enkel duale trajecten die reeds volledig doorlopen werden, komen hiervoor in aanmerking.

Duaal leren is een uitdaging waar de Vlaamse Overheid al een aantal jaren op inzet. Ze wil een kwalitatieve uitrol van deze nieuwe leerweg bewerkstelligen. Op basis van de resultaten van de proefdoorlichtingen, nemen de toezichthouders de volgende engagementen op:

- opstarten van een structureel overleg over duaal leren tussen de onderwijsinspectie en de pedagogische begeleidingsdiensten
- vanaf 1 september 2019, opstarten van de stuurgroep 'kwaliteitstoezicht duale trajecten' die verder de proces- en kwaliteitsbewaking van het gezamenlijk toezicht op zich neemt en die zal bestaan uit leden van de beide toezichtorganisaties
- melden en opvolgen van eventuele vastgestelde tekorten op de werkplekken, die vallen onder de bevoegdheid van het Vlaams Partnerschap Duaal leren, aan de klachtbegeleider van het Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming – SYNTRA Vlaanderen
- inhoudelijke input leveren voor de opmaak van het actieplan van het departement Werk en Sociale Economie en het departement Onderwijs en Vorming, na toelichtingen aan de Beleidsraad, het Vlaams Partnerschap en het Overlegplatform duaal leren.